

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

**คำอ้างอิงสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ
พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ที่ใช้ในคำประพันธ์ประกอบ
การแสดงชุดเทิดพระเกียรติ การประกวดดนตรีพื้นบ้าน
วงโปงลาง กรมพลศึกษา พ.ศ. 2566**

**The Reference Terms to Her Majesty
Queen Sirikit, The Queen Mother,
Used in The Royal Honoring Performance in the 2023
Traditional Pong Lang Folk Music Competition by The
Department of Physical Education**

**กฤตนันท์ ไฉจิต* และ วุฒินันท์ แก้วจันทร์เกตุ
Kittanan Naichit* and Wuttinun Kaewjungle**

หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Master of Arts Program in Thai Language, Kasetsart University

*Email: kttanan.nai@vru.ac.th

Received: Nov 13, 2023

Revised: Jul 02, 2024

Accepted: Jul 16, 2024

บทคัดย่อ

การแสดงชุดเทิดพระเกียรติ ในการประกวดดนตรีพื้นบ้านวงโปงลาง
ซึ่งถวายพระราชทานฯ ซึ่งจัดโดยกรมพลศึกษาเป็นชุดการแสดงจากวงโปงลาง
สถาบันต่าง ๆ ที่รังสรรค์ชุดการแสดงเพื่อเทิดพระเกียรติและแสดงความจงรักภักดี
โดยปรากฏการใช้คำเพื่ออ้างอิงสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ซึ่งผสานเข้ากับดนตรี การฟ้อนรำและการแสดงออกทางวัฒนธรรมอีสาน

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบ โครงสร้าง และลักษณะการใช้คำอ้างอิงสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ที่ใช้ในคำประพันธ์ประกอบการแสดงชุดเทิดพระเกียรติ การประกวดดนตรีพื้นบ้านวงโปงลาง และเพื่อศึกษาความคิด ความเชื่อ และค่านิยมที่สะท้อนผ่านคำอ้างอิงสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ โดยประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดและทฤษฎีของ Halliday & Hasan ผลการศึกษาพบว่ารูปแบบ โครงสร้าง และลักษณะคำอ้างอิงสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ ปรากฏลักษณะโครงสร้างของคำอ้างอิงจำนวน 4 ลักษณะ ประกอบด้วย 1) ลักษณะการอ้างอิงแบบโครงสร้างเดียว 2) ลักษณะการอ้างอิงแบบโครงสร้าง 2 ส่วน 3) ลักษณะการอ้างอิงแบบโครงสร้าง 3 ส่วน และ 4) ลักษณะการอ้างอิงแบบโครงสร้าง 4 ส่วน ขึ้นไป คำอ้างอิงที่พบในงานวิจัยสะท้อนให้เห็นความคิด ความเชื่อ และค่านิยมต่าง ๆ ได้แก่ 1) ทรงเป็นศูนย์รวมใจของประชาชน 2) ทรงเป็นผู้มีบุญญาธิการสูง และ 3) ทรงเป็นผู้นำความเป็นสิริมงคลสู่บ้านเมือง

คำสำคัญ: คำอ้างอิง ความเชื่อ ค่านิยม ความคิด สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์
การแสดงชุดเทิดพระเกียรติ วงโปงลาง

Abstract

The royal honoring performance of Her Majesty in the Royal Trophy Pong Lang Band's traditional music competition; organized by the Department of Physical Education, featured performances by Pong Lang ensembles from various institutions. They crafted the performance to pay homage and express their loyalty and gratitude. The use of language was elegant, especially when referring to Her

Majesty Queen Sirikit, The Queen Mother, filled with cultural expressions of the Isan region.

This research aims to study the format, structure, and pattern of usage of the reference terms to "Her Majesty Queen Sirikit the Queen Mother" in performances to honor her, including the traditional music competition of the "Pong Lang Band". In addition, it also seeks to examine the thoughts, beliefs, and values reflected in these references by applying the conceptual framework and theories of Halliday & Hasan. The findings indicate that the references to Her Majesty Queen Sirikit follow four structural patterns: 1) single-structure references, 2) two-part structure references, 3) three-part structure references, and 4) four-part or more structure references. These references reflect various ideas, beliefs, and values, including: 1) Her Majesty as the unifying figure of the people, 2) Her Majesty as a figure of great merit and authority, and 3) Her Majesty as the bringer of prosperity and blessings to the nation.

Keywords: Reference Terms, Beliefs Values Ideas, Her Majesty Queen Sirikit, Performance in honor of Her Majesty, Pong Lang Band

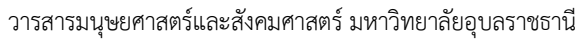
1. บทนำ

คำอ้างถึงบุคคล เป็นคำประเภทหนึ่งที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมการใช้ภาษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องระดับภาษาซึ่งมีอยู่ในทุกสังคม อีกทั้งยังเป็นการแสดงให้เห็นถึงสถานภาพของบุคคลที่แตกต่างกันตามโครงสร้างสังคมและลักษณะทางวัฒนธรรมของกลุ่มสังคมนั้น ๆ ทั้งนี้รูปแบบของคำอ้างถึงความหลากหลายโดยขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ของผู้อ้างถึงกับผู้ถูกอ้างถึงและลักษณะทางสังคม

(Rodsap, 2011, p. 2) โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระบรมวงศานุวงศ์ ซึ่งเรียกอย่างล้าลองว่า “เจ้านาย” เป็นคำเรียกที่มีความหมายเดียวกันกับ “พระนาม” ใช้สำหรับเจ้านายแตกต่างกันไปตามฐานันดรศักดิ์ ได้แก่ พระปรมาภิไธย ใช้เป็นคำเรียกแทนพระองค์พระมหากษัตริย์ สามารถแบ่งเป็น 3 อย่าง ได้แก่ 1) พระปรมาภิไธยอย่างเต็ม 2) พระปรมาภิไธยอย่างมัยยม 3) พระปรมาภิไธยอย่างสังเขป ส่วนชื่อตัวของพระมหากษัตริย์ใช้คำว่าพระนามเดิม (Ployplai, 2018) นอกจากนี้ราชบัณฑิตยสถาน (Royal Academy, 2013) ได้ระบุคำที่ใช้เรียกเจ้านายพระองค์อื่นที่ไม่ใช่พระมหากษัตริย์ว่า “พระนามาภิไธย” ใช้เฉพาะสมเด็จพระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระบรมราชินี สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สมเด็จพระบรมราชกุมารี ซึ่งจะเห็นได้ว่าพระนามาภิไธยนี้ เป็นคำเรียกพระนามของเจ้านายที่ดำรงพระเกียรติยศชั้นสูง สำหรับคำที่ใช้เรียกเจ้านายโดยทั่วไปที่นอกเหนือจากกลุ่มข้างต้น ใช้คำว่าพระนามทั้งสิ้น

การประกวดแข่งขันดนตรีพื้นบ้านวงโปงลาง ซึ่งถ้ายพระราชนาฏกรรมพลศึกษา มีการกำหนดให้มีชุดการแสดงเพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ โดยนิยมเรียกชื่อการแสดงในชุดนั้นว่า “การแสดงชุดเทิดพระเกียรติ” เป็นการแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านแขนงต่าง ๆ นำมาประกอบเข้ากับการฟ้อนรำ การขับร้อง หรือบทเพลงที่ประพันธ์ขึ้นมาเพื่อให้สื่อถึงการถวายพระพรชัยมงคลแด่ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ นอกจากนั้นยังสื่อถึงพระราชกรณียกิจ พระอัจฉริยภาพด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นจุดเด่นของการแสดงในวงโปงลางนั้น ๆ ตลอดทั้งมีการใช้ภาษาที่มีความงดงามเชิงวรรณศิลป์ และปรากฏคำที่ใช้เพื่ออ้างถึงสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ ซึ่งพระองค์มีฐานันดรศักดิ์เป็นพระบรมราชวงศ์ชั้นสูง กล่าวคือทรงดำรงพระราชอิสริยยศพระบรมราชินีนาถในรัชกาลที่ 9 และในรัชกาลปัจจุบันทรงดำรงพระราชสถานะพระบรมราชชนนีพันปีหลวง และในการที่พสกนิกรหรือประชาชนโดยทั่วไปเมื่อจะกล่าวถึงพระนามในพระองค์ ล้วนต้องคำนึงถึงความเหมาะสม ทั้งในด้านคำราชาศัพท์เพื่อถวายพระเกียรติยศ และคำที่ใช้เพื่ออ้างถึงพระองค์ย่อมมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง

ดังกล่าวถึงสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ ที่ใช้ในการแสดงชุดเทิดพระเกียรติ
ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(Pong Lang Phet Mueang Pan Band, 2023)

ดังตัวอย่างข้างต้น เป็นเพียงส่วนหนึ่งของบทประพันธ์ที่ใช้สำหรับการแสดงชุดเทิดพระเกียรติจะเห็นได้ว่าไม่ปรากฏพระนามภริยาของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง หากแต่มีคำที่อ้างถึงพระองค์ในลักษณะบุรุษสรรพนาม คือคำว่า “พระไต่ฝ่า” สะท้อนให้เห็นถึงบริบทสังคมในการให้ความสำคัญต่อพระบรมวงศานุวงศ์โดยการนำคำราชาศัพท์มาปรับเป็นคำอ้างอิงโดยผ่านกระบวนการตัดคำเพื่อสะดวกต่อการประพันธ์ในลักษณะขับร้องประกอบการแสดงชุดเทิดพระเกียรติ การประกวดแข่งขันดนตรีพื้นบ้าน วงโปงลาง กรมพลศึกษาเป็นการแข่งขันที่น่าสนใจและมีมาตรฐาน ดำเนินการประกวดแข่งขันมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 จนถึงปัจจุบัน

1. เพื่อศึกษารูปแบบ โครงสร้าง และลักษณะการใช้คำอ้างอิงถึงสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ในการแสดงชุดเทิดพระเกียรติ การประกวดดนตรีพื้นบ้านนางโปงลาง กรมพลศึกษา

2. เพื่อศึกษาความคิด ความเชื่อ และค่านิยมที่สะท้อนผ่านคำอ้างถึง สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ ในการแสดงชุดเทิดพระเกียรติ การประกวดดนตรี พื้นบ้านวังโป่งलग กรมพลศึกษา

3. วิธีการศึกษา

งานวิจัยนี้ศึกษาเฉพาะการแสดงชุดเทิดพระเกียรติของวงโปงลางระดับต่าง ๆ ในการประกวดดนตรีพื้นบ้าน วงโปงลาง ซึ่งถวายพระราชทานฯ กรมพลศึกษา พ.ศ. 2566 ที่ผ่านการคัดเลือกให้เข้ารอบชิงชนะเลิศ จำนวน 13 วง ซึ่งมีวงโปงลางจากสถาบันการศึกษาและหน่วยราชการ จำนวน 12 วง และวงโปงลางจากเอกชน จำนวน 1 วง

3.1 ศึกษาแนวคิด/ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับคำอ้างถึงของ Halliday & Hasan (1976) รวมถึงศึกษางานวิจัยของวิภา ฌานวังสะ (Chanawangsa, 1986) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับคำอ้างถึงบุคคลที่เป็นหน่วยสรรพนาม หรือรูปแทนหน่วยนาม ที่เป็นการปรากฏรูปภาพที่แสดงการอ้างถึงบุคคล และงานวิจัยของณรงค์กรณ รอดทรัพย์ (Rodsap, 2011) ที่ศึกษาโครงสร้างของคำอ้างถึง เพื่อประยุกต์เป็นแนวทางในการศึกษาคำอ้างถึงสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ ที่ใช้ในการแสดงชุดเทิดพระเกียรติ การประกวดดนตรีพื้นบ้านวงโปงลาง กรมพลศึกษา

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากบทประพันธ์ที่ใช้ประกอบการแสดงชุดเทิดพระเกียรติ การประกวดดนตรีพื้นบ้านวงโปงลาง กรมพลศึกษา เฉพาะข้อมูลรูปภาพที่แสดงคำอ้างถึงสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง จากการประกวดแข่งขันปีล่าสุด พ.ศ. 2566 รอบคัดเลือกจำนวน 19 วง และรอบชิงชนะเลิศ จำนวน 13 วง โดยใช้วิธีการถ่ายถอดเสียงให้ตรงกับต้นฉบับที่ขับร้องในการแสดงชุดเทิดพระเกียรติ การประกวดดนตรีพื้นบ้านวงโปงลาง กรมพลศึกษา

3.3 การคัดเลือกข้อมูล

ผู้วิจัยได้คัดเลือกข้อมูลที่มาจากบทประพันธ์ที่ใช้ประกอบการแสดงชุดเทิดพระเกียรติ การประกวดดนตรีพื้นบ้านวงโปงลาง ซึ่งถวายพระราชทานฯ

กรมพลศึกษา โดยคัดเลือกเฉพาะข้อมูลรูปภาพที่แสดงคำอ้างถึงสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง จากการประกวดแข่งขันปีล่าสุด คือ พ.ศ. 2566 เฉพาะวงโปงลางที่ผ่านเข้ารอบชิงชนะเลิศ จำนวน 13 วง

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยประยุกต์แนวคิดคำอ้างถึงมาวิเคราะห์รูปแบบโครงสร้าง และลักษณะคำอ้างถึงสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ และศึกษาให้เห็นถึงความคิด ความเชื่อ และค่านิยมที่สะท้อนผ่านคำอ้างถึงสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์

3.5 การนำเสนอข้อมูล

1) เสนอผลการวิจัยคำอ้างถึงสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ ที่ใช้ในการแสดงชุดเทิดพระเกียรติ การประกวดดนตรีพื้นบ้านวงโปงลาง กรมพลศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์

2) สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

3) เสนอแนะ สำหรับแนวทางในการต่อยอดงานวิจัยครั้งต่อไป

4. แนวคิดที่ใช้ วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

4.1 แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคำอ้างถึง

Halliday & Hasan (1985) ได้ศึกษาเรื่องการอ้างถึงและเรียกรูปภาษาเหล่านี้ว่า หน่วยอ้างถึง (Referent item) โดยเสนอว่าคำที่ใช้อ้างถึงสิ่งต่าง ๆ นั้นสามารถจำแนกออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) การอ้างถึงบุคคล (Personal reference) 2) การอ้างถึงแบบเจาะจง (Demonstrative reference) และ 3) การอ้างถึงแบบเปรียบเทียบ (Comparative reference) สำหรับการอ้างถึงบุคคลไม่ได้หมายถึงเฉพาะบุรุษสรรพนามเสมอไป แต่เป็นการอ้างถึงบุรุษและรวมถึงคำหน้าที่อื่นที่แสดงถึงบุคคล เช่น คำคุณศัพท์แสดงความเป็นเจ้าของ (Possessive adjective) และสรรพนามแสดงความเป็นเจ้าของ (Possessive pronoun)

และในงานวิจัยของวิภา ฌานวังสะ (Chanawangsa, 1986) ได้ศึกษาการเชื่อมโยงความในภาษาไทย (Cohesion in This) อาศัยแนวคิดการเชื่อมโยงความ (Cohesion) ของ Halliday & Hasan (1976) โดยศึกษาทั้งภาษาพูดและภาษาเขียนในส่วนที่เกี่ยวกับคำอ้างถึงบุคคลนั้นวิภา ฌานวังสะได้กล่าวในงานวิจัยของตนว่า “pronominal” หน่วยสรรพนามหรือรูปแทนหน่วยนาม เป็นการปรากฏรูปภาษาที่แสดงการอ้างถึงบุคคล คือ การอ้างถึงด้วยบุรุษสรรพนาม นอกจากนั้นยังปรากฏรูปภาษาที่แสดงการอ้างถึงบุคคลในภาษาไทยด้วยนามที่ทำหน้าที่คล้ายสรรพนาม และการอ้างถึงบุคคลที่ไม่ปรากฏรูปสรรพนาม สามารถแบ่งการอ้างถึงบุคคลเป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้ 1) บุรุษสรรพนาม (Personal pronouns) 2) คำนามที่ทำหน้าที่เป็นสรรพนาม (Pronominally used nouns) 3) สรรพนามอรูป (Zero pronouns) 4) คำแสดงความเป็นเจ้าของ (Possessive)

งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับคำอ้างถึงบุคคลมีผู้ศึกษาไว้พอสมควร เช่น งานวิจัยของ ณรงค์กรณ รอดทรัพย์ (Rodsap, 2011) ศึกษาคำอ้างถึงบุคคลในพระราชสำนักสยาม จากการศึกษาจดหมายเหตुरายวันในสมเด็จพระบรมราชปิตุลาธิบติเจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ ซึ่งสามารถจำแนกโครงสร้างคำหน่วยเดียว 2 หน่วย 3 หน่วย และตั้งแต่ 4 หน่วยขึ้นไป ขณะที่ส่วนประกอบคำอ้างถึงบุคคลมี 6 ส่วนประกอบ คือ ชื่อ คำเรียกญาติ คำเรียกอาชีพ ยศและ/หรือฐานันดร คำนำหน้าและ/หรือสรรพนาม และส่วนขยาย ซึ่งผลการศึกษามีความสัมพันธ์กับผู้ถูกอ้างถึง อายุ และเพศ ล้วนมีผลต่อการใช้คำอ้างถึงบุคคลนั้น ๆ นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยในลักษณะเดียวกันที่ได้ศึกษาการใช้คำเรียกขานในภาษาการเมือง กฎหมาย ภาษาสื่อและภาษาวิชาการของไทยของอนงค์นาฏ นุศาสตร์เลิศ (Nusartlert, 2015) ซึ่งผลการวิจัยนี้พบประเด็นหน้าที่ทางสังคมที่สะท้อนจากการใช้คำเรียกญาติและคำนำหน้าเพื่อแสดงยศ อาชีพ ตำแหน่ง สถานะ คือ การแสดงถึงความใกล้ชิด การให้เกียรติยกย่อง และการแสดงความสุภาพน้อมนวล ซึ่งทั้งสองงานวิจัยนี้มีความคล้ายกันในด้านกรอบแนวคิดของงานวิจัยหากแต่ความสัมพันธ์

ของบริบทผู้คนในคำอ้างถึงนั้นมีสถานะหรือฐานันดรที่เฉพาะ ต่างจากคำเรียกขานที่มุ่งเน้นบุคคลสามัญทั่วไป

จากที่กล่าวมาทั้งหมดในข้างต้น ผู้วิจัยจึงประยุกต์แนวคิด ทฤษฎีของ Halliday & Hasan (1985) และงานวิจัยเกี่ยวกับการอ้างถึงมาใช้ในการศึกษาคำนี้เพื่อวิเคราะห์รูปแบบ โครงสร้าง และลักษณะการใช้คำอ้างถึงสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ในการแสดงชุดเทิดพระเกียรติ การประกวดดนตรีพื้นบ้านวงโปงลาง กรมพลศึกษา โดยนำบริบททางสังคมและวัฒนธรรม มาอธิบายร่วมกับคำอ้างถึงที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

5. ผลการวิจัย

จากการศึกษาคำอ้างถึงสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ที่ใช้ในการแสดงชุดเทิดพระเกียรติ การประกวดดนตรีพื้นบ้านวงโปงลาง กรมพลศึกษา สามารถแบ่งผลการศึกษาเป็น 2 ประเด็นหลักได้แก่ 1) รูปแบบ โครงสร้าง และลักษณะการใช้คำอ้างถึงสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ในการแสดงชุดเทิดพระเกียรติ การประกวดดนตรีพื้นบ้านวงโปงลาง กรมพลศึกษา และ 2) ความคิด ความเชื่อ และค่านิยมที่สะท้อนผ่านคำอ้างถึงสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ รายละเอียดดังนี้

5.1. รูปแบบ และโครงสร้างคำอ้างถึงสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ ฯ

หมายถึง ลักษณะของการเรียงลำดับส่วนประกอบของคำอ้างถึง ที่แตกต่างกันตามรูปแบบการปรากฏและตามลักษณะโครงสร้างของคำอ้างถึงนั้น ๆ

1. คำอ้างถึงสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ ฯ แบบโครงสร้างเดียว หมายถึงคำอ้างถึงที่ปรากฏเพียงลำพัง มีความหมายชัดเจนภายในรูปคำนั้น ๆ และสามารถสื่อถึงโดยไม่มีย่อประกอบอื่น ๆ รูปแบบโครงสร้างดังกล่าวปรากฏการใช้คำอ้างถึง 4 ลักษณะ ดังนี้

Table 1 ลักษณะการอ้างอิงแบบโครงสร้างเดียว

คำอ้างอิง	คำที่ปรากฏ
1. บุรุษสรรพนาม	เบื้องฝ่า, พระใต้ฝ่า, พระองค์, เจ้า, ท่าน,
2. คำเรียกญาติ	แม่
3. ชื่อบุคคล (พระนามภิไธย)	สิริกิติ์
4. คำแสดงตำแหน่ง (พระราชาอิสริยยศ)	ชนนี, พระพันปี, พระพันปีหลวง, พระนางเจ้า, พระแม่เจ้า

1.1 บุรุษสรรพนาม (Personal pronouns) คือ สรรพนามบุรุษที่ 2 ในงานวิจัยนี้พบคำว่า “เบื้องฝ่า” และ “พระใต้ฝ่า” เป็นการสร้างคำขึ้นมาใหม่ โดยอาศัยเค้าเดิมมาจาก “ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท” เป็นสรรพนามสำหรับสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ ฯ (Royal Gazette, 2019, p.2) ส่วนคำว่า “พระองค์”, “เจ้า”, และ “ท่าน” คือรูปภาษาที่สมบูรณ์ของสรรพนามบุรุษที่ 3 ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 2

“... ขอ**พระองค์**จงยืนไถ่ยาวหมั้นพระชันษา

ผองผู้ข้าจึ่งวอนว่าขอ**พระองค์**ทรงพระเจริญ ...”

(Pong Lang Yuwabun Onsonsin Band Thesaban 3

Yuwabunbamrung School, 2023)

คำว่า “พระองค์” ในตัวอย่างที่ 2 เป็นบุรุษสรรพนามที่ 3 ข้อความที่ปรากฏคำอ้างอิงที่ใช้ในการแสดงชุดเทิดพระเกียรติ เช่น “ขอพระองค์ จงยืนไถ่ยาวหมั้นพระชันษา” มีความหมายว่า ขอให้พระองค์ (สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ) มีพระชนมายุยืนยาว

1.2 คำานามที่ทำหน้าที่เป็นสรรพนาม (Pronominally used nouns) คือ การใช้คำานามที่สามารถทำหน้าที่เป็นคำสรรพนามสำหรับใช้เป็นคำอ้างถึงงานวิจัยของวิชา ฌานวังสะ (Chanawangsa, 1986) ได้กล่าวถึงคำานามที่ทำหน้าที่สรรพนาม จำนวน 5 ประเภท ประกอบด้วย 1) คำเรียกญาติ (Kinship terms) 2) ชื่อบุคคล (Personal names) 3) คำแสดงความสัมพันธ์ (Friendship terms) 4) คำแสดงอาชีพ (Occupation terms) และ 5) คำแสดงตำแหน่ง (Title terms) จากการศึกษานี้ครั้งนี้ผู้วิจัยพบคำานามที่ทำหน้าที่สรรพนามจำนวน 4 ประเภท ดังนี้

1) คำเรียกญาติ (Kinship terms) หมายถึง คำที่ปรากฏคำอ้างถึงสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ ฯ ในลักษณะพระองค์เปรียบเสมือนแม่พบจำนวน 1 คำ คือคำว่า “แม่” ด้วยพระองค์ทรงเป็นดั่งแม่ของปวงชนชาวไทยดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 3

“... ไ้อ้พระบารมี ปกเกล้าเกศี เหาจ้งได้เียนชุ่ม

คุ่มเขตโขงแม่กะคอยตุ้ม จ้งเียนชุ่มหนองเมืองหนองคาย ...”

(Pong Lang Yuwabun Onsonsin Band Thesaban 3

Yuwabunbamrung School, 2023)

คำว่า “แม่” เป็นคำเรียกญาติที่ใช้อ้างถึงบุคคลในระดับสามัญชน แต่ปรากฏในคำอ้างถึงสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ ฯ มีนัยมาจากวันแม่แห่งชาติ ของประเทศไทยในวันที่ 12 สิงหาคม ของทุกปี ซึ่งตรงกับวันคล้ายวันพระราชสมภพของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ ฯ โดยคณะกรรมการอำนวยการสภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ เริ่มใช้วันดังกล่าวเป็นวันแม่แห่งชาติเมื่อปี พ.ศ. 2519 (Council on Social Welfare of Thailand Under the Royal Patronage, 2023) ข้อความที่ปรากฏคำอ้างถึงในการแสดงชุดเทิดพระเกียรติ จากตัวอย่างที่ 3 คือ “คุ่มเขตโขง แม่กะคอยตุ้ม” มีความหมาย

โดยรวมว่าตลอดแนวแม่น้ำโขง แม่ (สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ) คอยปกป้องคุ้มครอง เป็นการแสดงถึงน้ำพระราชหฤทัยที่ทรงมีต่อพสกนิกรที่มีบ้านเรือนอยู่ใกล้แม่น้ำโขง

2) ชื่อบุคคล (personal names) หมายถึง คำที่ปรากฏพระนามาภิไธยสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ พบจำนวน 1 คำ คือคำว่า “สิริกิติ์” ซึ่งเป็นพระนามาภิไธยของพระองค์ตั้งแต่แรกพระราชสมภพ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 4

“... พระแม่ฟ้า พระนามว่าสิริกิติ์

สถิตใจปวงชน ผู้ชูก่อนในหล้า...”

(Pong Lang Sri Sin Thin Pong Lang Band Kalasin Municipality, 2023)

คำว่า “สิริกิติ์” จากตัวอย่างที่ 4 เป็นพระนามาภิไธยที่ได้รับพระราชทานจากสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี ในรัชกาลที่ 7 ซึ่งคำว่า “สิริกิติ์” มีความหมายว่า “ผู้เป็นศรีแห่งกิติยากร” (Pokmontri, 2004, p. 7) สิริกิติ์จึงเป็นพระนามาภิไธยที่ใช้มาตั้งแต่แรกพระราชสมภพ ข้อความที่ปรากฏคำอ้างถึงในการแสดงชุดเทิดพระเกียรติ เป็นการออกพระนามของพระองค์โดยตรง

3) คำแสดงตำแหน่ง (title terms) หมายถึง พระราชอิสริยยศ ซึ่งเป็นตำแหน่งของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง มีจำนวน 5 คำ พบคำว่า พระพันปี, พระพันปีหลวง, พระนางเจ้า, พระแม่เจ้า และแม่เมือง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 5

“... บั้นบรรพชนสมควรล้นสุแนว

ถวายพรแก้วกึ่งเหลื่อมพระพันปี ...”

(Pong Lang Sin Isaan Band, 2023)

คำว่า “พระพันปี” จากตัวอย่างที่ 5 มากกว่าคำว่าสมเด็จพระพันปี เป็นคำเรียกพระราชชนนีพระเจ้าแผ่นดิน (Royal Academy, 2013, pp. 828) ข้อความที่ปรากฏคำอ้างอิงในชุดการแสดงเทิดพระเกียรติ เช่น “ถวายพรแก้วกัณฑ์ล้อมพระพันปี” มีความหมายโดยรวมว่า ขอถวายพระพรชัยมงคลให้ปกปักษ์รักษาพระพันปี

2. คำอ้างอิงสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ แบบโครงสร้าง 2 ส่วน หมายถึงคำอ้างอิงที่นำคำอ้างอิงบุคคลประเภทอื่น ๆ มาประกอบกันจำนวน 2 ส่วน รูปแบบการอ้างอิงดังกล่าวปรากฏการใช้คำอ้างอิง พบจำนวน 18 ลักษณะรายละเอียดดังนี้

Table 2 ลักษณะการอ้างอิงแบบโครงสร้าง 2 ส่วน

คำอ้างอิง	คำที่ปรากฏ
1. บุรุษสรรพนาม + ความยิ่งใหญ่	องค์มหิศร
2. บุรุษสรรพนาม + ความมงคล	องค์แมนมิ่ง
3. บุรุษสรรพนาม + ตำแหน่ง	องค์พระพันปี, องค์พระแม่, องค์ชนนี
4. บุรุษสรรพนาม + บุรุษสรรพนาม	ท่านพระองค์
5. คำเรียกญาติ + ความยิ่งใหญ่	แม่ของแผ่นดิน, แม่ประชา
6. คำเรียกญาติ + ความมงคล	มารดามังกร
7. คำเรียกญาติ + สิ่งมีค่า	แม่แก้ว
8. คำเรียกญาติ + บุรุษสรรพนาม	แม่พระองค์
9. พระสมัญญานาม + นามเมือง	แม่ฟ้าไทย
10. ชื่อบุคคล + พระสมัญญานาม	สิริกิติ์แม่ฟ้า
11. ชื่อบุคคล + ตำแหน่ง	สิริกิติ์พระพันวัสสา
12. ตำแหน่ง + ความยิ่งใหญ่	พระแม่แห่งชาติ, พระแม่แผ่นดิน, พระแม่ไท
13. ตำแหน่ง + สิ่งมีค่า	พระนางแก้ว, ญาแม่แก้ว
14. ตำแหน่ง + นามเมือง	พระพันปีหลวงปวงไทย,
15. ตำแหน่ง + ตำแหน่ง	พันปีหลวงพระแม่เจ้า, จอมไท่พระพันปี, พระพันปีสภาราชชนนี

คำอ้างอิง	คำที่ปรากฏ
16. ตำแหน่ง + ชื่อบุคคล	สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์
17. ตำแหน่ง + คำเรียกญาติ	สมเด็จพระแม่
18. ตำแหน่ง + พระกรณียกิจ	พระแม่แห่งผ้าไหม

เนื่องจากโครงสร้างคำอ้างอิงสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ แบบโครงสร้าง 2 ส่วน มีจำนวนมากถึง 18 ลักษณะ จึงขอยกมาเป็นตัวอย่างเพื่อให้เห็นถึงการประกอบโครงสร้างของคำอ้างอิง รายละเอียดดังนี้

2.1 บุรุษสรรพนาม + ความยิ่งใหญ่ หมายถึง บุรุษสรรพนามที่ 3 สำหรับสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ และมีคำที่อ้างอิงถึงความยิ่งใหญ่นำมาประกอบ พบจำนวน 1 คำ คือคำว่า “องค์มหิศร” ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 7

“... จงสราญนานนาวีรินันดร

องค์มหิศรสถาพรจิรัตติกาล ...”

(Pong Lang Si Ho Noi Band, 2023)

คำว่า “องค์มหิศร” จากตัวอย่างที่ 7 มีส่วนประกอบ 2 ส่วน คือ องค์+มหิศร คำว่า “องค์” ตัดมาจากคำว่าพระองค์ เป็นสรรพนามบุรุษที่ 3 สำหรับสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ โดยมีคือคำว่า “มหิศร” แปลว่า ผู้เป็นใหญ่ยิ่ง (Royal Academy, 2013, p. 887)

2.2 บุรุษสรรพนาม + ความมงคล หมายถึง บุรุษสรรพนามที่ 3 สำหรับสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ และมีคำที่อ้างอิงถึงความมงคลนำมาประกอบ พบจำนวน 1 คำ คือคำว่า “องค์มั่นมิ่ง” ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 8

“... เเทื่อนี้ ตกแต่งดีตาได้บายศรีมงคลยิ่ง นี่แหละ

โอนอ ถวยเถิงองค์แม่นมึง สรรพสิ่งสรรค์ตั้ง

ยอย้อยันสักการ์ ๆ นา ...”

(Pong Lang Onson Isan Ban, 2023)

คำว่า “องค์แม่นมึง” จากตัวอย่างที่ 8 มีส่วนประกอบ 2 ส่วน คือคำว่า องค์+แม่นมึง คำว่าองค์ตัดมาจากคำว่าพระองค์ เป็นสรพนามบุรุษที่ 3 ส่วนคำว่าแม่นมึง แปลว่าสิ่งเป็นสิริมงคล สิ่งหรือผู้เป็นที่รัก หรือเคารพนับถือ (Royal Academy, 2013, pp. 906)

2.3 คำเรียกญาติ + ความยิ่งใหญ่ หมายถึง คำเรียกญาติ ซึ่งปรากฏเป็นคำอ้างถึงสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์คือคำว่า “แม่” และมีคำอ้างถึงความยิ่งใหญ่มาประกอบกัน พบจำนวน 2 คำ คือคำว่า “แม่ของแผ่นดิน” “แม่ประชา” ดังตัวอย่างนี้

ตัวอย่างที่ 9

“... ราชขวัญแก้วามเพริศแพร้วข้าบุชา

เอกองค์มาดาคู่แผ่นดินฟ้าแผ่นดิน

เกษมสุขนิราศทุกขสุญสิน

แม่ของแผ่นดินปวงข้าถวิลทุกคืนวัน ...”

(Pong Lang Si Ho Noi Band, 2023)

คำว่า “แม่ของแผ่นดิน” จากตัวอย่างที่ 9 มีส่วนประกอบจำนวน 2 ส่วน คือคำว่า แม่+ของแผ่นดิน คำว่า “แม่” เป็นคำเรียกญาติสำหรับอ้างถึงสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ ด้วยพระองค์ปฏิบัติพระราชกรณียกิจนานัปการ จึงเปรียบประดุจดัง “พระแม่ของแผ่นดิน” (Crown Property Bureau, M.P.P.) ส่วนคำว่า “ของแผ่นดิน” เป็นคำอ้างถึงความยิ่งใหญ่ด้วยการยอมรับนับถือในพระองค์ท่านทั้งแผ่นดิน

2.4 พระสมัญญานาม + นามเมือง หมายถึง พระสมัญญานาม ซึ่งปรากฏเป็นคำอ้างถึงสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ คือคำว่า “แม่ฟ้า” และมีคำอ้างถึงนามเมืองมาประกอบกัน พบจำนวน 1 คำ คือคำว่า “แม่ฟ้าไทย” ดังตัวอย่างนี้

ตัวอย่างที่ 10

“... สรวงชั้นฟ้าวิมานเมฆ

เทพไผททั่วแดนรวมทุกทิศอาวaken

มาร่วมระบำบรรพ์ ในวาระสำคัญ

เกล้าบเฝ้าพระชนาแม่ฟ้าไทย ...”

(Pong Lang Phet Planchai Band, 2023)

คำว่า “แม่ฟ้าไทย” จากตัวอย่างที่ 10 มีส่วนประกอบ 2 ส่วน ประกอบด้วย แม่ฟ้า+ไทย คำว่า “แม่ฟ้า” ตัดมาจากคำว่าแม่ฟ้าหลวง เป็นพระสมัญญานามที่ชาวไทยภูเขาได้กล่าวถึงพระนามสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ด้วยความเทิดทูนอย่างสูงยิ่ง หมายถึง “แม่ที่สวรรค์เบื้องบนประทานมาให้” (Mahidol University, 2001) จากการตั้งข้อสังเกตของผู้วิจัยต่อการใช้คำว่า แม่ฟ้า นั้น เนื่องมาจากสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ ทรงสืบสานพระราชปณิธานและปฏิบัติพระราชกรณียกิจเคียงเคียงกับสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี คำว่าแม่ฟ้าจึงเป็นพระสมัญญาอย่างล้าลอง โดยไม่มีหน่วยงานใดให้การรับรองอย่างเป็นทางการ (Royal Academy, 2556, pp.590)

2.5 ตำแหน่ง + สิ่งมีค่า หมายถึง พระราชอิสริยยศ ซึ่งเป็นตำแหน่งของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ และมีคำอ้างถึงสิ่งมีค่านามาประกอบกัน พบจำนวน 2 คำ คือคำว่า “พระนางแก้ว” “ญาแม่แก้ว” ดังตัวอย่างนี้

ตัวอย่างที่ 11

“... โอ้ได้ ชาวภาพสินธุ์นี้ น้ำ ตั้งแต่ปู่ตายเฮ

เฝ้าถวายบังคม ได้ชื่นชมพระนางแก้ว ...”

(Pong Lang Sri Sin Thin Pong Lang Band Kalasin Municipality, 2023)

คำว่า “พระนางแก้ว” จากตัวอย่างที่ 11 มีส่วนประกอบของคำจำนวน 2 ส่วน ประกอบด้วย พระนาง+แก้ว คำว่า “พระนาง” แปลว่ามเหสีเทวีของพระมหากษัตริย์ (Royal Academy, 2013, pp. 810) ส่วนคำว่า “แก้ว” แปลว่าคำที่ใช้ประกอบคำนามให้หมายความว่าสิ่งนั้นมีค่ามาก (Royal Academy, 2013, pp.155) คำว่าแก้ว จากตัวอย่างที่ 22, 23 จึงเป็นคำอ้างอิงถึงสิ่งมีค่าที่นำมาประกอบเป็นคำอ้างอิงสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ

2.6 ตำแหน่ง + คำเรียกญาติ หมายถึง พระราชอิสริยยศ ซึ่งเป็นตำแหน่งของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ และมีคำเรียกญาติที่ใช้เป็นคำอ้างอิงสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ นำมาประกอบกัน พบจำนวน 1 คำ คือคำว่า “สมเด็จพระ” ดังตัวอย่างนี้

ตัวอย่างที่ 12

“... ละว่าโอนอ หอมหลายเต้ หอมพระคุณบุญล้นฟ้า

หอมบุญญา**สมเด็จพระ**

บารมีคุ้มแผ่ หลิงหล้าแลประชากรราษฎร์

ไทยทั้งชาติ อยู่เจริญ โอยเด้น้อ ละนา ...”

(Pong Lang Si Ho Noi Band, 2023)

คำว่า “สมเด็จพระ” จากตัวอย่างที่ 12 มีส่วนประกอบของคำจำนวน 2 ส่วน ประกอบด้วย สมเด็จพระ+แม่ คำว่า “สมเด็จพระ” ตัดมาจากคำว่า สมเด็จพระนางเจ้า ซึ่งเป็นคำราชาศัพท์ ใช้เรียกตำแหน่งพระอัครมเหสีในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (Royal Academy, 2013, pp. 810) และคำว่า “แม่” เป็นคำเรียกญาติใช้อ้างอิงถึงสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ

3. คำอ้างอิงสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ แบบโครงสร้าง 3 ส่วน หมายถึงคำอ้างอิงที่นำคำอ้างอิงบุคคลประเภทอื่น ๆ มาประกอบกัน จำนวน 3 ส่วน รูปแบบการอ้างอิงดังกล่าวปรากฏการใช้คำอ้างอิง พบจำนวน 6 ลักษณะรายละเอียดดังนี้

Table 3 ลักษณะการอ้างอิงแบบโครงสร้าง 3 ส่วน

คำอ้างอิง	คำที่ปรากฏ
1. บุรุษสรรพนาม + พระกรณียกิจ + พระปรีชาสามารถ	องค์อภิรักษ์ศิลป์
2. บุรุษสรรพนาม + พระโณม + ตำแหน่ง	องค์นงคราญพระเจ้าแม่
3. บุรุษสรรพนาม + ความยิ่งใหญ่ + ตำแหน่ง	องค์พระแม่ให้พันปีหลวง
4. บุรุษสรรพนาม + ชื่อบุคคล + นามเมือง	องค์สิริศักดิ์สกลไทย
5. ตำแหน่ง + คำนำหน้านาม + พระสมัญญานาม	ราชินีพระแม่ฟ้า
6. คำนำหน้านาม + พระสมัญญานาม + นามเมือง	พระแม่ฟ้าสยาม, พระแม่ฟ้าจอมไทย, พระแม่ฟ้าของไทย

เนื่องจากโครงสร้างคำอ้างอิงสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ แบบโครงสร้าง 3 ส่วน มีจำนวน 6 ลักษณะ จึงขอยกมาเป็นตัวอย่างเพื่อให้เห็นถึงการประกอบโครงสร้างของคำอ้างอิง รายละเอียดดังนี้

3.1 บุรุษสรรพนาม + พระกรณียกิจ + พระปรีชาสามารถ
หมายถึง สรรพนามบุรุษที่ 3 สำหรับสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ ประกอบกับคำอ้างอิงพระกรณียกิจ 1 คำ และคำอ้างอิงพระปรีชาสามารถ ในงานวิจัยนี้พบจำนวน 1 คำ คือคำว่า “องค์อภิรักษ์ศิลป์” ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 13

“... ศิลปสร้าง แปรทางแจ้งยัง

บำรุงคนทุกชีแฮ้ ทำได้อยู่ดี

วาระนี้ น้อมส่งใจถวิล องค์อภิรักษ์ศิลป์

(Pong Lang Sri Sin Thin Pong Lang Band Kalasin Municipality, 2023)

คำว่า “องค์อภิรักษ์ศิลป์” ที่ส่วนประกอบของคำจำนวน 3 ส่วน ประกอบด้วย องค์+อภิรักษ์+ศิลป์ คำว่า “องค์” ตัดมาจากคำว่าพระองค์ เป็นสรรพนามบุรุษที่ 3 ส่วนคำว่า “อภิรักษ์” หมายถึงการปกป้องรักษา และคำว่า

“ศิลปิน” แปลว่าผู้สร้างสรรค์งานศิลปะ หมายถึงพระองค์ทรงมีพระปรีชาสามารถทางด้านศิลปกรรมและศิลปะหลายแขนง “องค์อภิรักษ์ศิลปิน” กร่อนมาจากคำว่า อัคราภิรักษ์ศิลปิน (อัคร-คะ-รา-พิ-รักษ์-สิน-ละ-ปิน) เป็นพระราชสมัญญาของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ มีความหมายว่า ศิลปินยิ่งใหญ่ ผู้ปกป้องรักษางานศิลปะ (Department of Cultural Promotion, 2001)

3.2 บุรุษสรรพนาม + พระโสม + ตำแหน่ง หมายถึง สรรพนาม บุรุษที่ 3 สำหรับสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ ฯ ประกอบกับคำที่อ้างถึงพระโสม 1 คำ และคำที่อ้างถึงตำแหน่งอีก 1 คำ ในงานวิจัยนี้พบจำนวน 1 คำ คือคำว่า “องค์นงคราญพระเจ้าแม่” ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 14

“... ราษฎรชาวไทยทั่วแดนน้อยแสนปลื้ม

ปลื้มคุณท่านองค์นงคราญพระเจ้าแม่ ...”

(Pong Lang Mun Mang Fang Nam Khong, 2023)

คำว่า “องค์นงคราญพระเจ้าแม่” จากตัวอย่างที่ 14 มีส่วนประกอบของคำจำนวน 3 ส่วน ประกอบด้วย องค์+นงคราญ+พระเจ้าแม่ คำว่า “องค์” ตัดมาจากคำว่าพระองค์ เป็นบุรุษสรรพนามที่ 3 ส่วนคำว่า “นงคราญ” หมายถึงนางงาม หรือสาวงาม (Royal Academy, 2013, pp. 604) สื่อถึงพระโสมสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ที่มีพระโสมงดงาม และคำว่า “พระเจ้าแม่” ตัดมาจากคำว่าพระแม่เจ้าซึ่งเป็นคำเรียกพระมเหสีของพระมหากษัตริย์ (Royal Academy, 2013, pp. 922)

3.3 บุรุษสรรพนาม + ความยิ่งใหญ่ + ตำแหน่ง หมายถึง สรรพนาม บุรุษที่ 3 สำหรับสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ ฯ ประกอบกับคำที่อ้างถึงความยิ่งใหญ่ 1 คำ และคำอ้างถึงตำแหน่งอีก 1 คำ ในงานวิจัยนี้พบจำนวน 1 คำ คือคำว่า “องค์พระแม่ไท่พันปีหลวง” ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 15

“... โอน้อ ว่าบัดนี้ จักได้เชิญเทพไท่เทวา

มาบันดาลพระพรชัย

แก่องค์พระแม่ไท่พินปีหลวงแห่งปวงข้า ...”

(Pong Lang Home Hug Band, 2023)

คำว่า “องค์พระแม่ไท่พินปีหลวง” จากตัวอย่างที่ 15 มีส่วนประกอบของคำจำนวน 3 ส่วนประกอบด้วย องค์พระ+แม่ไท่+พินปีหลวง คำว่า “องค์พระ” ตัดมาจากคำว่าพระองค์ เป็นสรรพนามบุรุษที่ 3 ส่วนคำว่า “แม่ไท่” ไท่แปลว่าผู้เป็นใหญ่ (Royal Academy, 2013, pp. 590) แม่ไท่จึงมีความหมายว่าแม่ผู้ยิ่งใหญ่ ส่วนคำว่า “พินปีหลวง” ตัดมาจากคำว่าพระพินปีหลวง หรือสมเด็จพระพินปีหลวง หมายถึง พระอัครมเหสีในรัชกาลก่อนซึ่งออกพระนามว่า “พระพินปี” หรือบางครั้งก็เป็น “พระพินวิสา” ต่อมาได้เป็นพระราชชนนีของกษัตริย์ในรัชกาลถัดมาจึงจำเป็นต้องมีการยกสถานะขึ้น ดังนั้นจึงได้เดิมคำว่า “หลวง” จาก “พระพินปี” และกลายมาเป็น “พระพินปีหลวง” ในห้วงปัจจุบัน (มีปรากฏในรัชกาลที่ 5-9) (Phiromanukul, 2021)

4. คำอ้างอิงสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ แบบโครงสร้าง 4 ส่วน และ 4 ส่วนขึ้นไป หมายถึง คำอ้างอิงที่นำคำอ้างอิงบุคคลประเภทอื่น ๆ มาประกอบกัน จำนวน 4 ส่วน รูปแบบการอ้างอิงดังกล่าวปรากฏการใช้คำอ้างอิง 3 ลักษณะ รายละเอียดดังนี้

Table 4 ลักษณะการอ้างอิงแบบโครงสร้าง 4 ส่วน ขึ้นไป

คำอ้างอิง	คำที่ปรากฏ
1. บุรุษสรรพนาม + ตำแหน่ง + สิ่งมีค่า + สิ่งมีค่า	องค์พระพันวสารัตนาหน่วยแก้ว
2. บุรุษสรรพนาม + ตำแหน่ง + พระสมัญญานาม + ตำแหน่ง	องค์พระพันปีแม่ฟ้าพระมาตุรงค์
3. บุรุษสรรพนาม + หน้าที่ + คำอ้างอิงกษัตริย์ + ตำแหน่ง	องค์นันทนรินทร์พระพันปี
4. พระสมัญญานาม + ตำแหน่ง + สิ่งมีค่า + ศรี + นามเมือง	แม่ฟ้าพระพันปีดวงมณีศรีสยาม

4.1 บุรุษสรรพนาม + ตำแหน่ง + สิ่งมีค่า + สิ่งมีค่า หมายถึง สรรพนามบุรุษที่ 3 สำหรับสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ ประกอบกับคำอ้างอิงตำแหน่ง 1 คำ และประกอบเข้ากับคำอ้างอิงสิ่งมีค่าอีก 2 คำ ในงานวิจัยนี้ พบจำนวน 1 คำ คือคำว่า “องค์พระพันวสารัตนาหน่วยแก้ว” ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 16

“... โอเด แก้มแป้นแห่วน สายแนนไทยนิเอย

โอนอ สิทธิการิยะน้อมทูลถนอมเบื้องฝ่า

องค์พระพันวสารัตนาหน่วยแก้ว ...”

(Pong Lang Onson Isan Band, 2023)

คำว่า “องค์พระพันวสารัตนาหน่วยแก้ว” จากตัวอย่างที่ 32 มีส่วนประกอบของคำ จำนวน 4 ส่วน ประกอบด้วย องค์+พระพันวสา+รัตนา+หน่วยแก้ว คำว่า “องค์” มาจากคำว่าพระองค์ เป็นสรรพนามบุรุษที่ 3 ประกอบกับคำที่อ้างอิงตำแหน่งคือคำว่า “พระพันวสา” มาจากคำว่าพระพันวัสสา เป็นคำเรียกตำแหน่งพระอัครมเหสีในพระมหากษัตริย์ (Royal Academy, 2013, pp. 811) หมายถึงตำแหน่งพระราชชนนีของพระมหากษัตริย์ และประกอบเข้ากับคำที่เป็น

ส่วนขยาย 2 คำ คือ รัตน+หน่วยแก้ว คำว่า “รัตน” แปลว่าแก้วที่ถือว่ามีค่ายิ่งมาจากคำว่ารัตนะ (Royal Academy, 2013, pp. 988) และคำว่า “หน่วยแก้ว” หมายถึงดวงแก้ว สองคำนี้เป็นคำส่วนขยายหมายถึงดวงแก้วที่มีค่า หรือมาจากคำว่า “แก้ว” แปลว่าคำที่ใช้ประกอบคำนามให้หมายความว่าสิ่งนั้นมีค่ามาก (Royal Academy, 2013, pp. 155)

4.2 บุรุษสรรพนาม + ตำแหน่ง + สมัญญานาม + ตำแหน่ง หมายถึง สรรพนามบุรุษที่ 3 สำหรับสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ ประกอบกับคำที่เป็นตำแหน่ง 1 คำ คือพระราชอิสริยยศของพระองค์ท่าน และประกอบเข้ากับพระสมัญญานาม 1 คำ และมีคำอ้างอิงถึงตำแหน่งอีก 1 คำ ในงานวิจัยนี้พบจำนวน 1 คำ คือคำว่า “องค์พระพันปีแม่ฟ้าพระมาตุรงค์” ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 17

“... สุนทรวอนว่าเทิดพระทรงศรี

องค์พระพันปีแม่ฟ้าพระมาตุรงค์

เพริดแพร้วบุญญาสูงส่ง

น้อมกราบลงทรงพระเจริญ ...”

(Pong Lang Home Hug Band, 2023)

คำว่า “องค์พระพันปีแม่ฟ้าพระมาตุรงค์” จากตัวอย่างที่ 33 มีส่วนประกอบของคำจำนวน 4 ส่วน ประกอบด้วย องค์+พระพันปี+แม่ฟ้า+พระมาตุรงค์ คำว่า “องค์” ตัดมาจากคำว่าพระองค์ ซึ่งเป็นคำบุรุษสรรพนามที่ 3 ส่วนคำว่า “พระพันปี” มาจากคำว่าสมเด็จพระพันปี เป็นคำเรียกพระราชชนนีพระเจ้าแผ่นดิน (Royal Academy, 2013, pp. 828) ส่วนคำว่า “แม่ฟ้า” ตัดมาจากคำว่าแม่ฟ้าหลวงเป็นพระสมัญญาอย่างล้าลองซึ่งตั้งชื่อสังเกตโดยผู้วิจัย และคำว่า “พระมาตุรงค์” มีความหมายในลักษณะเดียวกันกับคำว่าพระราชชนนี หรือตำแหน่งพระบรมราชชนนีของพระมหากษัตริย์

4.3 บุรุษสรรพนาม + หน้าที่ + คำอ้างอิงกษัตริย์ + ตำแหน่ง หมายถึง สรรพนามบุรุษที่ 3 สำหรับสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ ฯ ประกอบกับคำอ้างอิงหน้าที่ 1 คำ และคำอ้างอิงกษัตริย์ 1 คำ และมีคำอ้างอิงตำแหน่งอีก 1 คำ ในงานวิจัยนี้ ในงานวิจัยนี้พบจำนวน 1 คำ คือคำว่า “องค์นันท์นรินทร์ พระพันปี” ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 18

“... พระคุณเลิศฟ้า พระบุญญาปลื้ม

ทวยราษฎร์ลยิน องค์นันท์นรินทร์พระพันปีหลวง ...”

(Pong Lang Mun Mang Fang Nam Khong, 2023)

คำว่า “องค์นันท์นรินทร์พระพันปีหลวง” จากตัวอย่างที่ 34 มีส่วนประกอบของคำ จำนวน 4 ส่วน ประกอบด้วย องค์+นันท์+นรินทร์+พระพันปีหลวง คำว่า “องค์” ตัดมาจากคำว่าพระองค์ เป็นบุรุษสรรพนามที่ 3 ส่วนคำว่า “นันท์” แปลว่าความสุข หมายถึงหน้าที่ของพระภรรยาเจ้า ที่สถิตในตำแหน่งพระอัครมเหสี ซึ่งมีหน้าที่ในการถวายงานพระมหากษัตริย์ ให้ทรงพระสำราญ อีกทั้งในอดีตเป็นการรับราชการซึ่งเรียกว่าราชการฝ่ายใน มีหน้าที่ในการถวายงานและบริหารงานราชการฝ่ายในด้วยเช่นกัน (Utamaku, 2021) และคำว่า “นรินทร์” แปลว่าพระมหากษัตริย์ (Royal Academy, 2013, pp. 607) ส่วนคำว่า “พระพันปีหลวง” ตัดมาจากคำว่าพระพันปีหลวง หรือสมเด็จพระพันปีหลวง หมายถึง พระอัครมเหสีในรัชกาลก่อนซึ่งออกพระนามว่า “พระพันปี” หรือบางครั้งก็เป็น “พระพันวัสสา” ต่อมาได้เป็นพระราชชนนีของกษัตริย์ในรัชกาลถัดมาจึงจำเป็นต้องมีการยกสถานะขึ้น ดังนั้นจึงได้เติมคำว่า “หลวง” จาก “พระพันปี” และกลายมาเป็น “พระพันปีหลวง” ในห้วงปัจจุบัน (มีปรากฏในรัชกาลที่ 5 – 9) (Phiromanukul, 2021)

จากการศึกษารูปแบบ โครงสร้าง และลักษณะการใช้คำอ้างอิงสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ในการ

แสดงชุดเทิดพระเกียรติ การประกวดดนตรีพื้นบ้านวงโปงลาง กรมพลศึกษา จากข้อมูลในข้างต้นทำให้เห็นว่าคำที่ใช้เป็นคำอ้างอิงถึงสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ นอกจากจะมีโครงสร้างในรูปแบบโครงสร้างเดียวแล้ว ยังสามารถนำคำอ้างอิงถึงบุคคล และคำอ้างอิงถึงลักษณะอื่น ๆ นำมาประกอบกันเพื่อให้เกิดคำอ้างอิงถึงในโครงสร้าง 1 ส่วน 2 ส่วน 3 ส่วน และ 4 ส่วนขึ้นไป จากวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยพบว่าการใช้คำเพื่ออ้างอิงถึงสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ ในการแสดงชุดเทิดพระเกียรติ มีการใช้ทั้งคำที่เป็นทางการที่มาจากหน่วยราชการกำหนด คำสุภาพ คำราชาศัพท์ และคำภาษาถิ่น ซึ่งสะท้อนให้เห็นความคิด ความเชื่อ และค่านิยมที่สอดแทรกและสะท้อนผ่านการใช้อ้างอิงถึงสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ ดังผลการศึกษาต่อไปนี้

5.2 ความคิด ความเชื่อ และค่านิยมที่สะท้อนผ่านคำอ้างอิงถึงสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ

เนื่องจากรูปแบบคำอ้างอิงที่ปรากฏตามลักษณะของคำอ้างอิงถึงในผลการวิจัยในข้างต้น เป็นรูปแบบคำอ้างอิงที่ใช้กับผู้ที่มิสถานะทางสังคมชั้นสูงในประเทศไทยคือพระบรมวงศานุวงศ์ จากการศึกษาคำอ้างอิงถึงสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวงที่ใช้ในการแสดงชุดเทิดพระเกียรติ การประกวดดนตรีพื้นบ้านวงโปงลาง กรมพลศึกษา พ.ศ. 2566 โดยปรากฏแบบ โครงสร้าง และลักษณะต่าง ๆ ที่แฝงไปด้วยคติความเชื่อพื้นถิ่นของชาวอีสานหรือค่านิยมของสังคมไทย รวมไปถึงมุมมองที่ประชาชนมีต่อสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ จากการศึกษาผู้วิจัยพบความคิด ความเชื่อ และค่านิยมที่สะท้อนผ่านคำอ้างอิงถึงสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ จากการศึกษาสามารถจำแนกเป็น 3 ประการ ได้แก่ 1) ทรงเป็นศูนย์รวมใจของประชาชน 2) ทรงเป็นผู้มีบุญญาธิการสูง และ 3) ทรงเป็นผู้นำความเป็นสิริมงคลสู่บ้านเมือง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) ทรงเป็นศูนย์รวมใจของประชาชน

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ทรงดำรงพระราชอิสริยยศพระบรมราชินีนาถในรัชกาลที่ 9 และ

ในปัจจุบันทรงดำรงพระราชอิสริยยศเป็นพระบรมราชชนนีในรัชกาลปัจจุบัน นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พระองค์มีโอกาสดำเนินตามเสด็จพระราชดำเนิน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 เพื่อประกอบพระราชกรณียกิจนานัปการ ส่งผลให้พระองค์เป็นที่ยอมรับนับถือ เป็นศูนย์รวมใจของประชาชนทั่วไป ในประเทศ หรือที่เรียกว่าความจงรักภักดีนั้นถูกถ่ายทอดผ่านการแสดง ชุดเทิดพระเกียรติ ที่มีคำอ้างอิงถึงแสดงถึงการเป็นศูนย์รวมใจของประชาชน

Table 5 คำอ้างอิงที่แสดงการเป็นศูนย์รวมใจของประชาชน

ชื่องานโขน	คำอ้างอิงที่ปรากฏ
วงสีโขนน้อยโขนกลาง	พระจอมไทย, แม่ของแผ่นดิน, องค์พระพันปีแม่หลวงของปวงไทย
วงโขนกลางยุวบุรณอ่อนช้อนศิลป์	พระแม่แก้ววงศ์จักรา, พระแม่ฟ้าสยาม, พระแม่ฟ้าของเผ่าไทย
วงโขนกลางโขนอักษะกลี	พระแม่แห่งชาติ, พระแม่ฟ้าจอมไทย, พระแม่แห่งผ้าไหม
วงโขนกลางนาคราชชะโนด	จอมไต้สยาม

จากตารางที่ 5 จะเห็นได้ว่าคำอ้างอิงสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ ถูกถ่ายทอดผ่านคำประพันธ์ที่ใช้ในการแสดงชุดเทิดพระเกียรติ ล้วนมีความหมายไปในทางการแสดงความยอมรับ การจงรักภักดีของคนในประเทศ การยกย่องพระองค์ทรงเป็นดั่งแม่ของแผ่นดิน สิ่งเหล่านี้ล้วนเกิดจากการปฏิบัติพระราชกรณียกิจที่สำคัญ ๆ ของพระองค์ เช่น การส่งเสริมศิลปาชีพของคนไทย ในด้านหัตถกรรมทอผ้าไหมซึ่งทำให้เกิดคำอ้างอิงเช่นคำว่า “พระแม่แห่งผ้าไหม” เป็นต้น

2) ทรงเป็นผู้มีบุญญาบารมีสูง

ความเชื่อของสังคมไทยในอดีตจนถึงปัจจุบัน พระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชสถานะประดุจดั่งสมมติเทพ นอกจากนี้ยังมีคติความเชื่อเกี่ยวกับพระจักรพรรดิราช พระมหากษัตริย์ในพระบรมราชจักรีวงศ์ ที่ทรงปกครอง

ในกรุงรัตนโกสินทร์นับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชกาลที่ 1 เป็นปฐม สืบสายพระราชสันตติวงศ์เรื่อยมาล้วนได้รับคติพระจักรพรรดิราช ไปในรูปร่างต่าง ๆ เป็นการเพิ่มพระราชอำนาจเพิ่มพูนพระบรมเดชานุภาพ พระบุญญาบารมีแห่งองค์พระมหากษัตริย์ ให้มีพระราชสถานะเหนือขึ้นไปสูงสุด (Naichit, 2023) พระมเหสี หรือ พระบรมราชินีจึงเปรียบเสมือนนางแก้วคู่พระบารมี ตามคติความเชื่อของรัตนทั้ง 7 ของพระจักรพรรดิราช ซึ่งสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ ดำรงพระราชอิสริยยศเป็นพระบรมราชินีนาถในรัชกาลที่ 9 ซึ่งถูกถ่ายทอดผ่านคำอ้างถึงในการแสดงชุดเทิดพระเกียรติ ที่มีคำแสดงให้เห็นถึงพระองค์เป็นผู้มีบุญญาธิการสูง รายละเอียดดังต่อไปนี้

Table 6 คำอ้างถึงที่แสดงความเป็นผู้มีบุญญาธิการสูง

ชื่อวงโปงลาง	คำอ้างถึงที่ปรากฏ
วงโปงลางศิลปอีสาน	แม่แก้ว
วงโปงลางสินไซ	ญาแม่แก้ว
วงศรีศิลป์ถิ่นโปงลาง	พระนางแก้ว
วงโปงลางยุวมุขมณฑลอุบลราชธานี	พระแม่แก้ววงศ์จักร

จากตารางที่ 6 ปรากฏคำอ้างถึงที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้มีบุญญาธิการสูง ดังที่ (Naichit, 2023) ได้ศึกษาเกี่ยวกับคติพระจักรพรรดิราช ซึ่งพระบรมราชินี หรือพระอัครมเหสีของพระมหากษัตริย์ล้วนเป็นผู้ที่มีบุญญาบารมีสูง เป็นผู้ที่มีสถานะเป็น 1 ในรัตนทั้ง 7 นั่นก็คือนางแก้วคู่พระบารมีของพระมหากษัตริย์ ดังปรากฏคำอ้างถึงเช่นคำว่า “พระนางแก้ว” เป็นต้น

3) ทรงเป็นผู้นำความเป็นสิริมงคลสู่บ้านเมือง

สถาบันพระมหากษัตริย์ รวมไปถึงพระบรมวงศานุวงศ์ล้วนเป็นผู้ที่ดำรงพระราชสถานะเป็นผู้ที่ควรแก่การเคารพบูชาอย่างยิ่ง นอกจากคติความเชื่อในด้านสมมติเทพ คติพระจักรพรรดิราชแล้ว การดำรงพระราชอิสริยยศ

พระราชกรณียกิจล้วนเป็นส่วนช่วยให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่พระราชวงศ์ ไม่เพียงเท่านั้นความเป็นสิริมงคลดังกล่าวยังสามารถถ่ายทอดสู่ประชาชน และประเทศชาติ ดังคำอ้างถึงสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ ที่มีคำแสดงให้เห็นถึง ความเป็นสิริมงคลต่อประชาชนและประเทศชาติ รายละเอียดดังต่อไปนี้

Table 7 คำอ้างถึงที่แสดงการนำความเป็นสิริมงคลสู่บ้านเมือง

ชื่อวงโปงลาง	คำอ้างถึงที่ปรากฏ
วงโปงลางผกาสำดวน	พระพันปีแม่แก้วมิ่งสยาม
วงโปงลางมูนมั่งฝั่มแม่น้ำโขง	มารดาเมืองนคร, แม่ฟ้าพระพันปีดวงมณีศรีสยาม
วงโปงลางออนซอนอีสาน	องค์พระพันวัสสาธาณาวลัยแก้ว, องค์แม่มนั่ม
วงโปงลางสินไห	พระแม่เมืองเฮืองเฮ่า

จากตารางที่ 7 คำอ้างถึงที่ปรากฏในตารางข้างต้น เป็นคำที่แสดงถึง สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ ทรงนำความเป็นสิริมงคลต่อประชาชนและ ประเทศชาติ มีปรากฏในคำอ้างถึงที่สื่อถึงความเป็นสิริมงคล อย่างเช่นคำว่า “พระพันปีแม่แก้วมิ่งสยาม” มีความหมายที่สื่อถึงพระองค์เป็นมิ่งมงคลของสยาม ซึ่งคำว่าสยามเป็นนามของประเทศไทยในอดีต นอกจากนี้ยังมีคำอ้างถึง ที่เปรียบเสมือนพระองค์เป็นนางฟ้าที่คอยบันดาลความเป็นสิริมงคลต่อ ประเทศชาติ เช่นคำว่า “พระแม่ฟ้าดวงมณีศรีสยาม” มีความหมายสื่อให้เห็นว่า พระองค์ทรงเป็นดังอัญมณีมีค่าที่เป็นสิริมงคลต่อประเทศ นอกจากนี้ยังสื่อให้เห็น ว่าค่านิยมของคนไทย มีค่านิยมเกี่ยวกับสิ่งของมีค่า เช่น อัญมณี แก้ว ซึ่งเป็นของที่ สวยงามนำมาใช้เป็นคำอ้างถึงเพื่อสื่อให้เห็นว่าสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ เป็นผู้งดงาม เป็นผู้นำความเป็นสิริมงคลมาสู่บ้านเมือง

จะเห็นได้ว่าคำอ้างถึงสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ ปรากฏความคิด ความเชื่อ และค่านิยมที่สะท้อนให้เห็นผ่านคำอ้างถึง ไม่ว่าจะเป็นคำที่อ้างถึงเพื่อ สื่อความหมายถึงความยิ่งใหญ่ และแสดงให้เห็นถึงบุญญาบารมีที่สูงส่ง

ด้วยพระราชสถานะของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ ที่สังคมให้การยอมรับนับถือ และแสดงความจงรักภักดี จึงเป็นส่วนช่วยให้เกิดคำอ้างถึงในความหมายดังกล่าว นอกจากนี้ ยังปรากฏคติความเชื่อในเรื่องสมมติเทพ และคติพระจักรพรรดิราชา ที่เป็นเครื่องยืนยันถึงความเป็นบุญญาบารมีคู่กับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อีกทั้งยังมีการใช้นามเมืองเพื่อนำมาประกอบให้เกิดความชัดเจนในด้านความเป็นศูนย์รวมใจของประชาชนอีกด้วย

6. อภิปรายและสรุปผล

จากการศึกษาคำอ้างถึงสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ที่ใช้ในการแสดงชุดเทิดพระเกียรติ การประกวดดนตรีพื้นบ้านวงโปงลาง กรมพลศึกษา พ.ศ. 2566 ผลการศึกษาพบว่า คำที่ใช้เป็นคำอ้างถึงสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ พบรูปแบบของคำอ้างถึงสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ ที่มีความสอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีของวิภา ฌานวังสะ (Chanawangsa, 1986) ในด้านรูปภาพที่แสดงการอ้างถึงบุคคลในภาษาไทย ด้วยนามที่ทำหน้าที่คล้ายสรรพนาม และการอ้างถึงบุคคลที่ไม่ปรากฏรูปสรรพนามสามารถแบ่งการอ้างถึงบุคคลเป็นประเภทต่าง ๆ นอกจากนี้ยังพบว่าโครงสร้างและลักษณะที่ปรากฏของส่วนประกอบของคำอ้างถึง ตามลักษณะโครงสร้างของคำอ้างถึง ซึ่งพบจำนวน 4 ลักษณะ ประกอบด้วย 1) ลักษณะการอ้างถึงแบบโครงสร้างเดียว 2) ลักษณะการอ้างถึงแบบโครงสร้าง 2 ส่วน 3) ลักษณะการอ้างถึงแบบโครงสร้าง 3 ส่วน และ 4) ลักษณะการอ้างถึงแบบโครงสร้าง 4 ส่วน ขึ้นไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณรงค์ธรณ รอดทรัพย์ (Rodsap, 2011) ศึกษาเกี่ยวกับคำอ้างถึงบุคคลในพระราชสำนักสยาม แต่มุ่งศึกษาเพียงข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจดหมายเหตุรายวันในสมเด็จพระบรมราชปิตุลาธิบดินทร์ เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ ซึ่งงานวิจัยของณรงค์ธรณ ปรากฏคำอ้างถึงที่เป็นโครงสร้างเดียว และโครงสร้างประกอบหลายหน่วย ตั้งแต่ 2 หน่วย ไปจนถึง 4 หน่วยขึ้นไป แต่งานวิจัยของณรงค์ธรณ รอดทรัพย์ เป็นการศึกษาที่นำเอาเข้าอ้างถึงเกี่ยวกับบุคคล

ธรรมดาร่วมด้วย ซึ่งงานวิจัยนี้ศึกษาเฉพาะคำอ้างถึงสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์
ที่เป็นบุคคลผู้มีสถานะเป็นพระบรมวงศานุวงศ์

ความน่าสนใจในการศึกษาคำอ้างถึงสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ นั้นก็คือ
การคำนึงถึงความเหมาะสมในการใช้คำเพื่อนำมาอ้างถึงบุคคล ซึ่งไม่ใช่บุคคล
ธรรมดาทั่วไป หากแต่เป็นบุคคลที่มีสถานะชั้นสูง ซึ่งสังคมไทยให้การยอมรับบุคคล
ที่อยู่ในกลุ่มนี้เป็นผู้ที่ควรแก่การเคารพบูชา ไม่เพียงเท่านั้นการที่จะได้มา
ซึ่งคำอ้างถึงยังต้องคำนึงถึงความคิด ความเชื่อ และค่านิยมในสังคมไทย ในการวิจัย
ครั้งนี้ พบจำนวน 3 ประการ ได้แก่ 1) สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ ทรงเป็นศูนย์รวม
ใจของประชาชน 2) สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ ทรงเป็นผู้มีบุญญาธิการสูง
และ 3) สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ ทรงเป็นผู้นำความสมัครสมานสามัคคีบ้านเมือง อย่างเช่น
คำว่า “พระแม่แห่งผ้าไหม” เมื่อเป็นคำอ้างถึงสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ ย่อมสื่อ
ให้เห็นถึงพระราชกรณียกิจที่พระองค์ปฏิบัติมาโดยตลอดในด้านหัตถกรรม
การทอผ้าไหม หรือคำว่า “พระแม่ของแผ่นดิน” ซึ่งผู้วิจัยพบว่ามีคำอ้างถึง
ที่ประกอบคำว่า “แม่” เสริมเข้าไปกับคำอ้างถึงประเภทต่าง ๆ พบจำนวนมากที่สุด
ด้วยมาจากประชาชนชาวไทยได้ให้การเคารพนับถือหรือแสดงความจงรักภักดี
ต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และไม่เพียงเท่านั้นพระบรมราชินี และพระบรม
วงศานุวงศ์ต่างเป็นที่ยอมรับและนับถือร่วมด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมเด็จพระนาง
เจ้าสิริกิติ์ฯ ซึ่งเป็นพระบรมราชินีนาถ ต่างถูกกล่าวขานอย่างล่ำลือว่าเป็นแม่
ของแผ่นดิน แม่ของชาติ ดังงานวิจัยของดนัย พลอยพลาย (Ployplai, 2015) ที่ได้
ศึกษาเกี่ยวกับพระนามเจ้านายสมัยรัตนโกสินทร์ โดยมุ่งเน้นเพื่อศึกษา
ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมไทยซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยครั้งนี้
ที่มีผลของการศึกษาเกี่ยวกับความคิด ความเชื่อ และค่านิยมในสังคมไทย
แต่งานวิจัยของดนัย พลอยพลายไม่ได้กล่าวถึงความเป็นศูนย์รวมใจของประชาชน
ที่มีต่อพระบรมราชินี นอกจากนี้ไพกิจ คงเสรีภาพ (Kongsereepap, 2010)
ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับพระนามพระบรมวงศานุวงศ์ในราชวงศ์จักรี ในด้านการวิเคราะห

โครงสร้างและความหมาย ซึ่งมีผลที่สอดคล้องกับการศึกษาของผู้วิจัยในด้านการให้ความสำคัญกับสถานะอันสูงส่งของผู้ถูกอ้างถึง ซึ่งสังเกตได้จากการลำดับชั้นยศ การใช้คำราชาศัพท์ และรวมไปถึงคำที่แสดงถึงคุณสมบัติของผู้ถูกอ้างถึง ซึ่งในการศึกษาของผู้วิจัยในครั้งนี้จะปรากฏคำอ้างถึงในลักษณะต่าง ๆ ที่จำเป็นต้องคำนึงถึงในด้านการใช้คำราชาศัพท์ และการอ้างถึงคุณสมบัติ เช่น คำว่า “ใต้ฝ่า” “เบื้องฝ่า” ที่เป็นการสร้างคำขึ้นมาใช้ในการแสดงชุดเทิดพระเกียรติ โดยรูปภาษาดังกล่าวมีเค้าโครงมาจาก “ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท” นอกจากนี้คำแสดงชั้นยศก็มีผลเช่นกัน อย่างเช่นคำว่า “องค์พระพันปีหลวง” “ราชชนนี” ซึ่งทั้งสองคำนี้แสดงให้เห็นถึงพระราชนิเวศน์ในปัจจุบันของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ แต่คำที่อ้างถึงคุณสมบัติที่ปรากฏในคำอ้างถึงสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ จะแสดงให้เห็นผ่านคำอ้างถึงพระมหากษัตริย์ หรือแสดงความยิ่งใหญ่ เช่นคำว่า “องค์นันท์นรินทร์” “องค์มหิศร” และคำที่อ้างถึงตำแหน่งเช่นคำว่า “พระนางเจ้า” “สมเด็จพระนางเจ้า” เป็นต้น

การแสดงชุดเทิดพระเกียรติ ในการประกวดดนตรีพื้นบ้านวงโปงลาง ซึ่งถ้วยพระราชทานฯ ซึ่งจัดโดยกรมพลศึกษาถือเป็นชุดการแสดงที่มีความมุ่งมั่นและความตั้งใจจากวงโปงลางสถาบันต่าง ๆ ที่รังสรรค์ชุดการแสดงเพื่อเทิดพระเกียรติและแสดงความจงรักภักดี อีกทั้งเป็นการถวายพระพรชัยมงคลผ่านการแสดงศิลปวัฒนธรรมอีสานและศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย ซึ่งปรากฏบทประพันธ์ คำร้อง ทำนองเพลง ที่ใช้สำหรับประกอบการแสดงชุดเทิดพระเกียรติ มีความงดงามทางด้านภาษา อีกทั้งมีการใช้คำเพื่ออ้างถึงสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวงได้อย่างไพเราะงดงาม สะท้อนให้เห็นถึงความคิด ความเชื่อ และค่านิยมในสังคมไทยได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

1. ศึกษาคำอ้างถึงพระบรมวงศานุวงศ์พระองค์อื่น ในพระบรมราชจักรีวงศ์ ที่ปรากฏในการแสดงชุดเทิดพระเกียรติ การแสดงชุดถวายพระพร หรือการแสดง

ชุดอื่น ๆ ที่เนื่องในพระบรมวงศานุวงศ์

2. ศึกษาคำอ้างอิงพระบรมวงศานุวงศ์ พระบรมราชจักรีวงศ์ในอดีต ที่มีความสัมพันธ์กับคำอ้างอิงพระบรมวงศานุวงศ์ ในปัจจุบัน ผ่านข้อมูลรูปแบบอื่น ๆ

7. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี จากการสนับสนุนข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวกับ คำประพันธ์ และแนวความคิดเพิ่มเติมของวงโปงลางทั้ง 13 วง ที่ผ่านเข้ารอบ ชิงชนะเลิศ การประกวดแข่งขันวงดนตรีพื้นบ้านโปงลาง กรมพลศึกษา ประจำปี พ.ศ. 2566

References

- Chanawangsa, W. (1986). *Cohesion in Thai* [Doctoral dissertation, Georgetown University].
- Council on Social Welfare of Thailand Under the Royal Patronage. (2023, 12 August). *12 August National Mother's Day reveals the origins of Mottos from the past to the present*. <https://www.thaipbs.or.th/news/content/330297> (in Thai)
- Crown Property Bureau. (M.P.P.). *Mother of Earth*. <https://www.crownproperty.or.th/> (in Thai)
- Department of Cultural Promotion. (2011). royal title presented to the 'Queen'. <https://crownproperty.or.th/> (in Thai)
- Halliday, M. A. K. & Hasan, R. (1976). *Cohesion in English*. London: Routledge.

- Kongsereepap, P. (2010). *The Members Of Royal Family 'S Names In Chakri Dynasty: Stydy Of Structural Word And Meaning* [Master' thesis, Srinakharinwirot University]. (in Thai)
- Naichit, K. (2023). Belief in the story of His Majesty the King that appears in the name of the son and daughter of King Rama V. *Academic Journal of the Ayutthaya Education Institute*, 15(2). 7-22. (in Thai)
- Nusartlert, A. (2015). The Use of Address Terms in Thai Political, Legal, Media, and Academic Registers. *Journal of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University*. 30(3). 117-130. (In Thai)
- Pokmontri K. (2004). *Write to Somdej 3rd printing*. Lemon tea. (in Thai)
- Ployplai, D. (2015). *Names of princes of the Rattanakosin period: Study of the relationship between language and Thai culture*. [Master' s thesis, Chulalongkorn University]. (in Thai)
- Phiromanukul, R. (2021, 12 August). *Her Royal Highness Princess Mother Phra Panpi Luang, the history of the term "Phra Panwassa" To the King's Millennium*. https://www.silpamag.com/history/article_32497 (in Thai)
- Pong Lang Mun Mang Fang Nam Khong. (2023, 10 August). The royal honoring performance. <https://www.youtube.com/watch?v=Uensfa1ct6s> (in Thai)
- Pong Lang Naka Kham Chanod Band. (2023, 10 August). The royal honoring performance. <https://www.youtube.com/watch?v=oklDrkNxb5c> (in Thai)

Pong Lang Phaka Lamduan Band. (2023, 10 August). The royal honoring performance. <https://www.youtube.com/watch?v=ShAnBKus&t=312s> (in Thai)

Pong Lang Phet Planchai Band. (2023, 10 August). The royal honoring performance. <https://www.youtube.com/watch?v=Uensfct6s> (in Thai)

Pong Lang Phet Mueang Pan Band. (2023, 9 August). The royal honoring performance. <https://www.youtube.com/watch?v=KxvYNAJ17s> (in Thai)

Pong Lang Yuwabun Onsonsin Band Thesaban 3 Yuwabunbamrung School. (2023, 9 August). *The royal honoring performance*. <https://www.youtube.com/watch?v=6iQF8A4FPck> (in Thai)

Pong Lang Si Ho Noi Band. (2023, 10 August). *The royal honoring performance*. <https://www.youtube.com/watch?v=pQyAXuHRSk> (in Thai)

Pong Lang Sri Sin Thin Pong Lang Band Kalasin Municipality. (2023, 9 August). *The royal honoring performance*. <https://www.youtube.com/watch?v=2KxvYNAJ17s> (in Thai)

Pong Lang Arakhat Si Band. (2023, 10 August). *The royal honoring performance*. <https://www.youtube.com/watch?v=StwzNXRbCY&t=204s> (in Thai)

Pong Lang Sin Isaan Band. (2023, 10 August). *The royal honoring performance*. <https://www.youtube.com/watch?v=9daOomYxF1Y&t=606s> (in Thai)

Pong Lang Sinsai Band. (2023, 9 August). *The royal honoring performance*. <https://www.youtube.com/watch?v=iSYyfZrUULY> (in Thai)

- Pong Lang Home Hug Band. (2023, 10 August). *The royal honoring performance*. <https://www.youtube.com/watch?v=OqXPu8NFkU&t=1797s> (in Thai)
- Pong Lang Onson Isan Band. (2023, 9 August). *The royal honoring performance*. <https://www.youtube.com/watch?v=MNpuFtVo5QE> (in Thai)
- Royal Academy. (2013). *Royal Institute Dictionary 2011* (2nd eds). Bangkok: Nanmee Books Publishing. (in Thai)
- Rodsap, N. (2011). Personal Reference Terms in Thai royal palace from the study of H.R.H. Prince Maha Vajirunahisa's Diary. *HCU Journal*, 14(28), 23-39. (in Thai)
- Utamakul C. (2021). *His wife and Her Royal Highness Princess Rama V* (2nd eds). Bangkok: Matichon. (in Thai)